

Марія КИРЕЯ,
доцент кафедри театрального мистецтва
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка,
доктор філософії, доцент
mariaganych@gmail.com
Микола БАЖАНОВ,
доцент кафедри театрального мистецтва
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка,
заслужений артист України, доцент
bazhanov.kolia@gmail.com
м. Тернопіль, Україна

**ДУХОВНА ПАРАДИГМА ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА У ВИСТАВІ
«АНДРЕЙ» НА СЦЕНІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО
ОБЛАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА**

У культурному просторі України театр завжди поєднував естетичну виразність із глибоким духовним наповненням. Впродовж довгих років театр був місцем релігійного діалогу між сценою і глядачем, де художнє слово та сценічна дія виконували роль інструментів морального та внутрішнього оновлення. Генетичні витoki українського театрального мистецтва пов'язані з архаїчними формами обрядовості та релігійно-театралізованих дійств, зокрема вертепної традиції, у межах яких відбувалося синкретичне поєднання сакральних і народних елементів. Таким чином, уже на початкових етапах свого формування український театр утверджувався як своєрідний медіативний простір взаємодії людини з трансцендентною сферою духовних смислів.

Духовно орієнтоване мистецтво в період воєнних випробувань виконує важливу світоглядну функцію, утверджуючи гуманістичні цінності, ідеали гідності, жертвовності та відповідальності. Воно протистоїть дегуманізації, насильству й знеціненню людського життя, пропонуючи альтернативний простір морального осмислення дійсності. Саме через духовний вимір

мистецтво здатне зберігати й актуалізувати культурну пам'ять та національну ідентичність.

Тернопільський академічний обласний український драматичний театр імені Т. Г. Шевченка розпочав свій 95 сезон виставою-реквієм «Андрей». Постановка була створена з нагоди 160-ї річниці від дня народження Митрополита Андрея Шептицького, режисером-постановником якої виступив народний артист України Федір Стригун.

У який спосіб діяльність митрополита Шептицького вплинула на розвиток української культури, освіти та національної ідентичності? Та чому важливо висвітлювати діяльність видатних релігійних митців на театральних сценах України? Усебічну працю Митрополита Андрея Шептицького для українського народу вдало охарактеризував В. Лаба: «Усі свідомі українці, побачивши простолінійну і послідовну працю Митрополита Андрея для українського народу, відкинули всякий сумнів і вважали Митрополита не тільки щирим українцем, але духовим провідником українського народу - українським Мойсеєм. Навіть люди, що не ставилися прихильно до Церкви, ставилися до Митрополита Андрея з найбільшою пошаною за його народну і культурну працю, та за його незвичайну людяність. Вже по короткому часі владичого володіння Митрополит був в очах усіх українців визначною і величною постаттю. Митрополит Андрей засідав на Галицькому престолі 44 роки. Та які це були роки, так у його церковній провінції, як і в цілому світі! Початкові були погідні. Великий Божий сівач засівав зерно на своїй ниві і обіцяв собі великий збір. За тими погідними роками прийшли захмарені і бурхливі воєнні роки, що спинювали працю та скреслювали надії Митрополита і його стада. Митрополитові довелось навіть часово розстатися зі своїм стадом» [1, с. 46-47].

В умовах повномасштабної війни питання духовності для українців в мистецтві набуває особливої актуальності, оскільки мистецтво стає не лише формою естетичної репрезентації реальності, а й важливим чинником духовної стійкості суспільства.

У життєвому й пастирському досвіді Митрополита Андрея особливе місце посідають події Першої та Другої світових воєн, що супроводжувалися репресивною політикою щодо духовенства, неприйняттям з боку влади та обмеженнями у здійсненні церковного служіння. Окремий блок складних церковних і суспільних проблем формувала москвофільська агітація, яка функціонувала за системної матеріальної підтримки з боку царського уряду. Архипастирська діяльність Митрополита Андрея в перші роки служіння характеризувалася інтенсивними пастирськими візитами до парохій архієпархії. Під час церковних урочистостей і канонічних заходів він проповідував, уділяв духовні настанови, звершував Таїнство Покаяння та особисто спілкувався з вірними. У пастирських посланнях Митрополита простежується цілісне бачення духовного та суспільного життя, у межах якого релігійно-моральні настанови органічно поєднуються з національною й громадянською проблематикою. Його тексти позначені глибокою вірою та архипастирською відповідальністю за духовний стан народу в період історичних випробувань.

У виставі «Андрей» грає увесь творчий склад театру. Дійові особи та виконавці: Андрей – народний артист України В'ячеслав Хім'як; Атанасій, брат-студит – заслужений артист України Микола Бажанов, артист Максим Попович, артист Ігор Наконечний; Граф Іван Шептицький, його батько – заслужений артист України Сергій Андрушко, заслужений артист України Віталій Луговий; Графиня Софія, його мати – заслужена артистка України Оксана Малінович, заслужена артистка України Оксана Сачко, артистка Ольга Скала; Олекса Новаківський, художник – заслужений артист України Андрій Малінович, заслужений артист України Євген Лацік, артист Максим Сименюк; Кароліна, красуня-шляхтянка - артистка Наталя Сергєєва-Черненко, артистка Алла Кулішевська, артистка Маргарита Васишин; Енкаведист - народний артист України Ігор Сачко, заслужений артист України Олександр Папуша, заслужений артист України Микола Блаженко; Мезенцов, начальник жандармського управління – артист Дмитро Чоповський, артист Василь Боднар,

артист Василь Діденко; Офіцер польської армії – заслужений артист України Микола Петрушенко, артист Андрій Ковальський, артист Віталій Риштованюк; Офіцер червоної армії – заслужений артист України Сергій Бачик, артист Юрій Черненко; Кох, офіцер німецької армії – артист Василь Баранюк, артист Максим Зайцев; Митрополитова Доля – артистка Оксана Яцишин, артистка Катерина Папуша. [2] Масові епізоди представлені колективною грою акторів театру.

Підготовка вистави тривала понад два місяці. «Взагалі торкатися таких значущих Людей – це дуже відповідально і навіть небезпечно. Великі люди мають свою магію, харизму, бо зрозуміти цю Людину, який в 30 років став Митрополитом – дуже важко. Таких прославлених діячів канонізувати треба» – говорить у своєму інтерв'ю В'ячеслав Хім'як. У центрі вистави — непорушна цінність людського життя, повага до всіх релігій, любов до народів і вірність духовному обов'язку, виражена у готовності переносити страждання до кінця, підкоряючись лише Божій волі. Вистава-реквієм виступає як комплексне театральне-естетичне явище, що виходить за межі традиційної акторської гри, набуваючи форми інтерактивної духовної сповіді. Глядач у процесі перегляду включається не лише емоційно, а й когнітивно, стаючи учасником переживальної рефлексії. Кожен сценічний епізод функціонує як «дзеркало часу», у якому відображаються соціально-культурні та історичні процеси сучасності. Особливої значущості набувають сцени з виразним морально-філософським і духовним змістом, а також ключові репліки, що формують довготривалий естетико-рефлексивний ефект на глядача: «Не знищуйте себе в дрібній гризні», «Бо жертва – це придушення бажання, а не відсутність будь-яких бажань», «У кого яка доля, ми дізнаємося лише вкінці життя». Такий підхід демонструє, що вистава реалізує функцію не лише емоційного впливу, а й культурно-сислової трансформації сприйняття аудиторії, поєднуючи драматургічну форму з морально-філософським та духовним осмисленням життя.

Вистава «Андрей» репрезентує життєвий шлях релігії, Церкви, духовенства, Бога та Людини як складну духовну подорож, позначену стражданнями та випробуваннями. Духовна парадигма театрального мистецтва у виставі «Андрей» проявляється через системну інтеграцію гри акторів, сценографії, музично-художніх засобів, світлового та пластичного оформлення, що забезпечує емоційне і духовне занурення глядача, а також через трансляцію морально-філософського та релігійного досвіду Великого Митрополита Андрея.

Митрополит Андрей, Божий Слуга, покоїться на вічному спочинку в крипті Святоюрського храму, його духовна присутність не припиняється. Як зазначено: «Це той, що братів любить і молиться багато за свій народ, подібно, як – Єремія, пророк Божий» (2 Мак. 15,14), він невтомно молився за свій народ у періоди його страждань і випробувань. То ж нехай приклад і настанови Великого Митрополита слугують стимулом для утвердження віри у довготривалу перспективу розвитку Церкви та українського народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лаба В. Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги. Львів : «Свічадо», 1990. 62 с.
2. Тернопільський академічний обласний український театр імені Т. Г. Шевченка. URL <https://www.theatre.te.ua/> (дата звернення: 28.12.2025).

